Geologiska Föreningen i Stockholm Förhandlingar

Publication details, including instructions for
authors and subscription information:

<http://www.tandfonline.com/loi/sgff19>

Mötet den 4 november 1915

A. G. Nathorst ^a

^a Naturhistoriska Riksmuseum

Published online: 06 Jan 2010.

To cite this article: A. G. Nathorst (1915) Mötet den 4 november 1915,
Geologiska Föreningen i Stockholm Förhandlingar, 37:6, 627-632, DOI:
[10.1080/11035891509443523](https://doi.org/10.1080/11035891509443523)

To link to this article: <http://dx.doi.org/10.1080/11035891509443523>

PLEASE SCROLL DOWN FOR ARTICLE

Taylor & Francis makes every effort to ensure the accuracy of all the information (the "Content") contained in the publications on our platform. However, Taylor & Francis, our agents, and our licensors make no representations or warranties whatsoever as to the accuracy, completeness, or suitability for any purpose of the Content. Any opinions and views expressed in this publication are the opinions and views of the authors, and are not the views of or endorsed by Taylor & Francis. The accuracy of the Content should not be relied upon and should be independently verified with primary sources of information. Taylor and Francis shall not be liable for any losses, actions, claims, proceedings, demands, costs, expenses, damages, and other liabilities whatsoever or howsoever caused arising directly or indirectly in connection with, in relation to or arising out of the use of the Content.

This article may be used for research, teaching, and private study purposes. Any substantial or systematic reproduction, redistribution, reselling, loan, sub-licensing, systematic supply, or distribution in any form to anyone is

expressly forbidden. Terms & Conditions of access and use can be found at <http://www.tandfonline.com/page/terms-and-conditions>

GEOLOGISKA FÖRENINGENS

I STOCKHOLM

FÖRHANDLINGAR.

BAND 37. Häftet 6. November 1915.

N:o 307.

Mötet den 4 november 1915.

Närvarande 66 personer.

Mötet, till hvilket Professor A. G. NATHORST inbjudits med anledning af dennes den 7 november infallande 65-årsdag, hölls å Hotell Kronprinsens stora sal, hvars fondvägg var prydd med Prof. NATHORSTS porträtt.

Ordföranden, hr WALLÉN, hälsade Föreningens ledamöter välkomna till första höstsammankomsten, meddelade, att sedan föregående möte följande ledamöter afidit, nämligen:

Bergmästare J. A. CARLESON, Luleå,

Brukspatron E. NORSTEDT, Stockholm,

Disponent A. REUTERSKIÖLD, Hellefors, och

Aktuarie H. SANTESSON, Stockholm,

samt ägnade några minnesord åt den sistnämnde.

Meddelades, att hyllningstelegram aflåtits till Professor LEON. TÖRNQUIST och Doktor L. P. HOLMSTRÖM vid deras jubelpromotion, till Doktor EDVARD ERDMANN och Doktor L. P. HOLMSTRÖM på deras 75-årsdag, till Doktor HENR. MÜNTHE på 55-årsdagen och till Professor HELGE BÄCKSTRÖM på 50-årsdagen.

Till Ledamöter hade Styrelsen invalt:

Grufingeniören BJÖRN TIBERG, på förslag af hrr Hj. Sjögren och H. E. Johansson,

Professor CARL FRED. KOLDERUP, Bergen, på förslag af hrr A. Gavelin och K. A. Grönwall, samt

Fil. Doktor LEO VON ZUR MÜHLEN, på förslag af hrr L. von Post och K. E. Sahlström.

Ordföranden vände sig därefter i ett anförande till Professor A. G. NATHORST, framförde till honom Föreningens hyllning och lyckönskan samt öfverlämnade ett exemplar af Förhandlingarnas Maj-häfte, N:o 306, som Föreningen tillägnat honom. Professor NATHORST framförde därpå sitt tack för Föreningens hyllning.¹

Hr A. G. HÖGBOM höll ett af stuffer belyst föredrag om *förkastningar och förkastningsbreccior*.

Med anledning af föredraget yttrade sig hr G. DE GEER.

Hr G. DE GEER trodde liksom föredr. och antagligen flertalet nutida geologer, att förkastningarna i regeln fortgått successivt, och att dubbelbreccior vore vanliga, ehuru man icke tillräckligt frambållit deras utbredning. Sålunda träffades dubbelbreccia rätt ofta i Stockholmstrakten. I beskrifningen till det geologiska kartbladet Vidtskölle omtalas också en af breccior utmärkt förkastningsspricka, genom hvilken uppträngt diabas, som senare vid förkastningens fortgång själf fått släppa till material till den fortsatta brecciebildningen.

Hr G. FRÖDIN lämnade meddelande om ett i Jämtland nyligen gjordt fynd af mammut. (Jfr en uppsats i ett följande häfte af Förhandlingarna.)

I anslutning till meddelandet yttrade sig hr G. DE GEER.

Hr G. DE GEER erinrade om, att landisen i den trakt, där mammutresterna träffats, mot slutet af det finiglaciala skedet väsentligt ändrat sin strömriktning ned emot Storsjöbäcken samt att därvid jordlager, som legat i lä för tidigare iserosion, sannolikt i rätt stor omfattning blifvit utsatta för detta isens flaukanfall och framläpade från sitt gamla läge.²

¹ Professor NATHORST's anförande återfinnes i utvidgad form i en å sid. 630—632 intagen, efter mötet inkommen skrifvelse.

² Tal. hade sålunda i många fall funnit, att orsaken till den gruppvisa förekomsten af vintermoräner just berodde på sådana strömändringar ut mot nybildade bukter i den afsmältande isranden, hvarvid iserosionen erhöi nya angreppspunkter å moränmaterial, som legat skyddadt mot och anpassadt efter föregående strömriktning. Detsamma gäller den kolossala omflyttning af material — bland annat väldiga partier af mera lättroderade berglager såsom krita m. m. — som blef en följd af den stora strömförändring, som betecknas af den gotiglaciala baltiska isströmmen. (Senare tillägg.)

Hr H. MUNTHE höll ett af kartor och skioptikonbilder belyst föredrag om *Ancylussjöns maximiutbredning i södra Sverige*. En utförlig framställning i ämnet kommer att inflyta i någon af Sveriges Geologiska Undersöknings publikationsserier.

Med anledning af föredraget yttrade sig hrr GAVELIN, SERNANDER, G. DE GEER och föredraganden.

Hr A. GAVELIN hade under en exkursion tillsammans med föredraganden i hög grad frapperats af den obetydliga tvärsektionsarean hos den öfver flack terräng framrinnande afloppsälf, som vid Tätorp motsvarade den som Ancylusgränsen tolkade praktfulla strandlinjen. Då disproportionen mellan det ringa afloppet och den stora Ancylussjön syntes tal. svårigen kunna förklaras ens genom antagandet af ett torrt klimat, hemställde han, om man icke finge förlägga Ancylussjöns *hufvudaflopp* under ifrågavarande skede till någon annan trakt än den ifrågavarande.

Hr R. SERNANDER framhöll, att man vid bedömandet af Ancylussjöns hydrografi och nu särskildt storleken af dess afloppsvatten får taga viss hänsyn till det kontinentala klimatet under den *boreala* perioden, som härskade under senare delen af sjöns tillvaro. Insjöarnas vattenytor i Vätterlandskapen hade vid denna tid sjunkit djupare under sina passpunkter än under något annat skede af vår senkvartära tid.

Hr G. DE GEER ansåg, att missförhållandet mellan å ena sidan de påfallande obetydliga erosionsspåren vid passpunkten väster om Vättern och å den andra Ancylussjön med dess ofantliga vattenområde väl kunde motivera en förnyad granskning af frågan, huruvida Ancylussjön verkligen nått in i Forn-Vättern och genom denna haft något aflopp västerut. Gent emot antagandet, att klimatet varit så torrt, att detta kunde förklara afloppets obetydlighet, ville tal. också framhålla, att Ancylussjön icke varit postglacial utan finiglacial och att enligt de geokronologiska undersökningarna isranden vid tiden rför sjön uppkomst framgått tvärs öfver Bottenhafvet och antagligen öfver dettas södra del. Ett varm-torrt klimat skulle därför i alla händelse hafvas medfört en ofantlig tillströmning af smältvatten, säkerligen vida större än den normala nederbörden.

Med afseende på Ancylussjöns första kartläggning, som möjliggjordes af och baserades på den lag för landhöjningen, hvilken erhållits genom det senglaciala isobassystemet, hade tal. i och för densamma utgått från det sannolika läget af den vattenyta, som betecknade just den tidpunkt, då sjön afsnördes från världshafvet och sålunda ännu liksom detta endast markerade landhöjningens nollkurva. Därvid framhölls också, att inom sjöns södra del dess gräns vid nämnda skede gick fram nedanför de högst belägna Ancyluslagren, samt att dessa först senare transgredierat vid sjöns utstjälpning söderut. Häraf olikheten med MUNTTHES isobaser, som angifva lagrens högsta gräns men ju ej afse att vara synkrona.

Hr MUNTHE hade själf frapperats af att afloppsdaLEN i fråga var så relativt obetydlig, men förutom det att afloppströskeln bestod af urberg hade kanske det förhållandet, att flera och trånga sund förefunnits mellan öppna Ancylussjön och afloppet, inverkat; måhända hade f. ö. detta aflopp fungerat blott under ett jämförelsevis kort tids-skede.

Sekreteraren anmälde för Förhandlingarna:

H. W:SON AHLMANN: Nomenklatur för jordskorpan's frakturer.

GÖSTA BODMAN: Kvantitativ undersökning af en finiglacial och en postglacial *Mya*-bank i Brandshult, Halland.

CARL JULIUS ANRICK: Morän- och isrecessionsstudier i Oden-sala, Uppland.

Vid mötet utdelades N:r 306 af Föreningens Förhandlingar.

Från Professor NATHORST har anländt följande skrifvelse:

Till

Geologiska Föreningen i Stockholm.

För den hedersbevisning, som Föreningen visat mig genom att tillägna mig det innehållsrika häftet 306 af Föreningens Förhandlingar, får jag härmed uttrycka min varma och hjärtliga tacksägelse.

Ingen hedersbevisning kunde varit mig mera kärkkommen än denna. Ehuru ej tillhörande Föreningens stiftare, är jag dock hennes ledamot sedan 1873, och då jag samma år anställdes vid Sveriges Geologiska Undersökning, hvars tjänstemän bildade de till en början hufvudsakligen arbetande ledamöterna af Föreningen, som ju äfven hade sina sammanträden i S. G. U:s lokaler — Geologiska byrån — har jag på allra närmaste håll redan under Föreningens första utvecklingsperiod kunnat följa hennes verksamhet, som jag ju ej heller sedan lämnat ur sikte. Den därvid

runna erfarenheten berättigar mig att säga, och detta är ingen överdrift, att Föreningen inlagt oskattbara förtjänster om geologiens och närbesläktade vetenskapers utveckling i vårt land, en utveckling som på det mest inflytelserika sätt befrämjats och påskyndats dels genom de under Föreningens sammanträden hållna föredragen och diskussionerna, dels genom de mera privata meningsutbytena mellan Föreningens medlemmar, dels och i synnerhet genom Föreningens Förhandlingar, som bildat ett sammanhållande organ för Sveriges och delvis äfven för grannländernas geologer.

De äldre af oss komma nog ännu ihåg, huru Förhandlingarna vid upprepade tillfällen af A. E. Nordenskiöld framhöllos och berömdes på grund af den punktlighet, hvarmed de utkommo, i hvilket hänseende de, såsom han kraftigt betonade, kunde och borde tagas till föredöme för andra tidskrifter inom landet. Detta beröm från vår store polarfarare hade tidskriften ärligt förtjänat, och det är ett vackert bevis på Föreningens lifaktighet, att samma regelbundna utgifvande utan det minsta afbrott fortgått under de snart 44 år, under hvilka tidskriften ägt bestånd, liksom det dess bättre icke finnes någon som helst anledning att antaga annat än att Förhandlingarne allt fortfarande i detta hänseende skola häfda den framskjutna ställning, som de från början intagit.

Detsamma gäller i ej mindre grad om innehållet. Det är nog mången bland oss, som ej gjort sig en fullt riktig föreställning om huru omfattande detta i verkligheten är. Men när jag för »Jordens historia» skulle ägna särskild uppmärksamhet åt allt, som rörde Sveriges geologi, och då samvetsgrant gick igenom alla dittills utkomna årgån-

gar af Förhandlingarne, hade jag ett utmärkt tillfälle att konstatera Förhandlingarnes rika och skiftande innehåll. Sedan dess ha 20 år förflutit, och de därunder utkomna 20 banden lämna samma vackra vittnesbörd som förut, hvarvid särskildt bör erinras om årgången 1910, som äfven för utlandets geologer torde teta sig såsom ett sannskyldigt, godt och gediget, rekord.

Af hvad jag här anfört torde framgå, huru verkligt högt jag ställer Geologiska Föreningen och hennes verksamhet samt att jag, såsom en gifven följd däraf, med alldeles särskild glädje och tacksamhet mottagit den hedersbevisning, som Föreningen visat mig.

Omständigheterna hafva velat, att mina rent geologiska arbeten till stor del blefvo afbrutna, emedan jag kom att ägna mig åt en annan forskningsgren, som dock, dess bättre, icke kan lämna den stratigrafiska geologien helt och hållet ur sikte, om den skall kunna arbeta med den omfattning, som man har rätt att fordra. Så kär denna forskningsgren än blifvit mig, händer det nog emellanåt, att jag med längtan och saknad tänker på en del geologiska spörsmål, till hvilkas lösning jag på sin tid hoppats få bidraga, men som jag sedan måst lämna. Och ofta föresväfvar mig minnet af det friska härliga geologilifvet ute i Guds fria natur.

Till uttrycken af min tacksamhet vill jag slutligen foga mina bästa välönskningar om Föreningens fortsatta kraftiga utveckling. Och då är det lyckligt att endast behöfva önska, att Föreningen alltjämt fullföljer den väg, hvarpå hon från början slagit in.

Naturhistoriska Riksmuseum den 24 november 1915.

A. G. Nathorst.